

ลุ่มน้ำปายต้นแบบ 'ธนาคารน้ำ'

ผลสำเร็จวิถีจัดการแบบองค์รวม

สุภาพร พิมพ์ลิขิต (ซ้าย) และสายเมือง วิริยะศิริ

แผนผังศูนย์ลุ่มน้ำปาย

“กระทรวงเกษตรฯ เปรียบเสมือนหมอรักษาคนไข้ ส่วนกรมต่างๆ ก็เหมือนหมอเฉพาะทาง อยากรู้เรื่องดินก็ไปหากรมพัฒนาที่ดิน อยากรู้เรื่องสัตว์น้ำก็ไปที่กรมประมง อยากทำนาปลูกข้าวก็ไปที่กรมการข้าว แต่ในโครงการพระราชดำริ เราจะมีทุกภาคส่วนมาอยู่ร่วมกันเพื่อให้เกษตรกรได้มาศึกษาเรียนรู้ในทีเดียว จึงเป็นที่มาของศูนย์ประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กระทรวงเกษตรฯ ซึ่งได้ก่อตั้งขึ้นมาประมาณ 3 ปีแล้ว”

สุภาพร พิมพ์ลิขิต ผู้ตรวจราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กล่าวระหว่างนำคณะสื่อมวลชนเยี่ยมชมกิจกรรมต่างๆ ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินในพื้นที่ จ.แม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นจังหวัดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จทรงงานการพัฒนาจังหวัดที่เชื่อมโยงกับความมั่นคงชายแดนภาคเหนือ โดยในปี 2522 มีพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาอาชีพขึ้น 4 แห่ง ได้แก่ ศูนย์บริการและพัฒนาที่สูงปางตอง ศูนย์ป่างมะผ้า (ศูนย์วิจัยข้าวแม่ฮ่องสอน) ศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปายและศูนย์ศิลปาชีพแม่ฮ่องสอน

โดยศูนย์การเรียนรู้ทั้ง 4 แห่ง ถือเป็นต้น

แบบของการพัฒนาองค์รวมที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของคน 7 ชาติพันธุ์ที่เริ่มจากต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำในรูปแบบของ “ธนาคารน้ำ (Water Bank)” โดยแม่ฮ่องสอน จะประกอบไปด้วย 7 อำเภอ 44 ตำบล 415 หมู่บ้าน 91,374 ครัวเรือน ราษฎรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ทั้งบนเขา กลางเขาเชิงเขา ที่ราบลุ่มแม่น้ำ ตลอดจนถึงลำห้วยและลำน้ำสาขา โดยมีแม่น้ำสายหลักสองสายคือ ลำน้ำ

ปายและลำน้ำววม ก่อนจะไหลลงสู่แม่น้ำสาละวินในเขตสหภาพเมียนมาร์

“ธนาคารน้ำจะทำหน้าที่กักเก็บน้ำ ออมน้ำ ออมดิน รักษาต้นทุนของน้ำ แล้วปล่อยดอกเบี๋ยที่เป็นน้ำออกมาให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ธนาคารน้ำยังช่วยชะลอไม่ให้น้ำไหลลงสู่ชุมชนอย่าง

รวดเร็ว เป็นที่เก็บปุ๋ยชีวภาพตามธรรมชาติ ถึงฤดูฝนปุ๋ยถูกน้ำชะล้างสู่คลองกระจายสู่พื้นที่แปลงเกษตรของชุมชนเฉลี่ยอย่างเป็นธรรมโดยธรรมชาติ รักษาความชุ่มชื้นของป่า รักษาระบบนิเวศของป่า สัตว์น้ำ สัตว์บก ตามธรรมชาติ ส่วนผู้จัดการธนาคาร หรือนายธนาคารคือชาวบ้านที่อยู่ริมหนองคลองห้วยและคนในชุมชน เป็นการเก็บออมทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้ มีดอกเบี๋ยก็คือดอกผลเป็นกุ้งหอยปูปลา ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนในลุ่มน้ำปาย”

ผู้ตรวจราชการกระทรวงเกษตรฯ อธิบายต่อว่า โดยเฉพาะศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปาย (ทำโป่งแดง) ตามแนวพระราชดำรินั้น ถือเป็นจุดสำคัญในการเชื่อมโยงฐานเรียนรู้ด้านการบริการและพัฒนาป่า น้ำ ดินและการเกษตรที่เชื่อมโยงกับงานความมั่นคงชายแดนที่มีกรมทหารราบ 21 รอ.ชุดเฉพาะกิจที่ 17 เป็นศูนย์ตัวอย่างของการทำงานแบบบูรณาการ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นประธานคณะทำงานโครงการ และผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรแม่ฮ่องสอนทำหน้าที่เป็นผู้จัดการศูนย์ ซึ่งมีทั้งหมด 9 ฐานเรียนรู้เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของประชาชนในพื้นที่ในการนำมาประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้ตนเองและครอบครัว

[ต่ออ่านหน้า 13]

ด้าน สายเมือง วิริยะศิริ ประธานที่ปรึกษาศูนย์
ประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กล่าวเสริมว่า ช่วง
แรกศูนย์จะเร่งการบูรณาการทำงานในโครงการ
พระราชดำริตามแนวชายแดนในพื้นที่ 7 จังหวัด
เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับด้านความมั่นคง ภาย
ได้แนวคิดจากความไม่มั่นคงไปสู่ความสมดุลและ
มั่นคง” โดยเน้นถึงผลสำเร็จจากการขยายผลของ
โครงการเป็นสำคัญ

“การบริหารจัดการน้ำของพระองค์ไม่ได้มอง
แยกตามเขตการปกครอง แต่จะมองแบบองค์รวม
มองทั้งลุ่มน้ำเป็นสำคัญ อย่างลุ่มน้ำปายต้องดูจาก
ต้นน้ำอันปลายน้ำ” สายเมืองระบุ

“ธนาคารน้ำ” ภายใต้อการบริหารจัดการแบบ
องค์รวมตามแนวพระราชดำริ โดยศูนย์บริการ
และพัฒนาลุ่มน้ำปาย (ท่าโป่งแดง) นับเป็นจุด
สำคัญในการเชื่อมโยงฐานเรียนรู้ด้านการบริการ
และพัฒนาป่า น้ำ ดิน การเกษตรและการอาชีพ
แก่ราษฎรใน จ.แม่ฮ่องสอน ให้มีความอยู่ดีกินดี
ตามวิถีพอเพียง

● สุวิทย์ อัคระ ●

[๒๕๕๖ ๗ ๒๕๕๖]